

Verhalen achter de graven

Handleiding dagexcursie naar The Netherlands
American Cemetery Margraten en de Duitse
Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn

provincie
Limburg

Voorwoord

Deze handleiding is bedoeld voor docenten en de begeleiders van beide begraafplaatsen. In enkele beknopte hoofdstukken nemen we stap voor stap de uitgangspunten, werkwijze en het programma door.

We wensen u met de leerlingen veel leerplezier toe en stellen reacties van uw kant erg op prijs. Op die manier blijft het project ook voor ons een leerervaring.

Inhoud

Voorwoord	2
1. Dagexcursie naar Margraten en Ysselsteyn	4
2. Doelstellingen en didactische activiteiten	5
Educatieve doelstellingen	5
Didactische activiteiten	5
3. Werkwijze	6
De activiteit	6
Methodiek	6
Inhoudelijke voorbereiding	6
Reflectie van de dagexcursie	7
Evaluatie en toetsing	7
Organisatie	7
Tot slot	7
4. Draaiboek Dagexcursie	8
5. Foto-impressie dagexcursies	12
The Netherlands American Cemetry Margraten	12
De Duitse Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn	12
6. Bijlagen	13
Bijlage 1 - Voorbeeld welkomsttekst	13
Bijlage 2 - Onderzoeksvragen	14
Bijlage 3 - Evaluatiekaart Margraten	15
Bijlage 4 - Werkvorm verschillen en overeenkomsten	16
Bijlage 5 - Evaluatiekaart Ysselsteyn	17
Bijlage 6 - Brief aan ouders	18
Colofon	19

1. Dagexcursie naar Margraten en Ysselsteyn

De dagexcursie naar The Netherlands American Cemetery en de Duitse Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn is opgezet om jongeren actief te betrekken bij de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Leerlingen gaan op een methodische manier antwoorden proberen te vinden op onderzoeksvragen.

Naast kennisoverdracht, willen we het denken vanuit het multi-perspectief versterken. Daarmee bedoelen we het vermogen om historische gebeurtenissen vanuit verschillende personen, groepen of standpunten te bekijken en begrijpen.

Door een combinatie van informatieve en interactieve programmaonderdelen – zoals een film, rondleidingen, en reflectieopdrachten – worden leerlingen gestimuleerd om na te denken over de impact van oorlog en het belang van leven in vreedetijd.

Het programma is opgebouwd uit een ochtenddeel in Margraten, waar leerlingen kennismaken met persoonlijke verhalen en de historische context, gevolgd door een middagprogramma in Ysselsteyn waarin ruimte is voor verdieping en discussie.

Er zijn twee pilotexcursies geweest. Deze leerlingen geven aan dat ze iets bijzonders hebben meegemaakt. Ze hebben niet alleen veel geleerd over de Tweede Wereldoorlog, maar ook nagedacht over zichzelf in relatie tot vrijheid, vrede en herdenken. Ze hebben hun eigen biografie gespiegeld aan de levensverhalen van de soldaten die in Margraten en Ysselsteyn zijn begraven. Deze ervaringen kunnen mede richting geven aan de keuzes die de leerlingen in de toekomst zullen maken.

2. Doelstellingen en didactische activiteiten

Het gaat in dit project om een georganiseerd bezoek van één dag aan de begraafplaatsen in Margraten en Ysselsteyn in het kader van het vak geschiedenis, maatschappijleer of een activiteit in het kader van burgerschap of ander leergebied. De Provincie Limburg bekostigt de reiskosten van school naar de begraafplaatsen en terug naar school en de kosten van de rondleiding op de begraafplaatsen.

Educatieve doelstellingen

De deelnemers aan het project:

- plaatsen de begraafplaatsen in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog;
- benoemen ten minste drie kenmerken van de beide begraafplaatsen;
- geven ten minste vier verschillen en overeenkomsten tussen de twee begraafplaatsen;
- leggen uit hoe de begraafplaatsen zijn ontstaan;
- omschrijven de maatschappelijke betekenis van de begraafplaatsen;
- geven ten minste twee motieven om deel te nemen aan herdenkingen en omschrijven hun eigen positie hierin;
- leggen uit wat multi-perspectief is en geven er een voorbeeld van;
- koppelen één of meer verhalen van beide begraafplaatsen aan eigen ervaringen (de moeilijkheid van keuzes maken, groepsdruk, in een leger dienen, gedwongen worden etc.);
- geven aan wat zij in hun eigen leven kunnen doen om vrede en vrijheid te versterken.

Deze doelstellingen kunnen door de docenten worden aangevuld met doelstellingen ontleend aan het onderwijscurriculum en/of de examenstof.

Didactische activiteiten

De deelnemers worden uitgedaagd in de volgende activiteiten:

- Nauwkeurig waarnemen en situaties analyseren;
- Grenzen en tegenstellingen verkennen;
- Leren door met het hoofd (cognitief), hart (empathie, compassie) en handen (vaardigheden) te ervaren in concrete maatschappelijke context;
- Samenwerken met leeftijdsgenoten;
- Vragen stellen aan zichzelf, anderen, geschiedenis en toekomst;
- Het presenteren van een poster met het levensverhaal van een soldaat;
- Inleven in levensverhalen van andere mensen;
- Feedback geven en ontvangen;
- Eigen meningen uiten;
- Keuzes maken op basis van waarden;
- Het benoemen van handelingsperspectieven.

3. Werkwijze

De activiteit

Scholieren in het 3e en 4e leerjaar (14-16 jaar) gaan naar de beide begraafplaatsen en worden uitgedaagd deze plekken te onderzoeken met als gewenst effect de verschillende ervaringen een plek in hun leven te geven.

De rol van de leerlingen als onderzoeker wordt op diverse manieren benoemd. De leerlingen krijgen een kaart met onderzoeksvragen, die door henzelf kan worden aangevuld. Op verschillende momenten komen de onderzoeksvragen aan de orde.

Daarbij horen de volgende kernvaardigheden:

- Vragen stellen;
- Informatie en ervaringen analyseren;
- Voorlopige conclusies trekken;
- Nieuwe vragen stellen.

Methodiek

Uit ervaring weten we dat er op scholen vaak beperkt gelegenheid is om tijdens de lessen voorafgaand aan de excursie aandacht te besteden aan het bezoek. Daarvoor zit het onderwijsprogramma vaak te vol. De kern van het project is het bezoek aan de begraafplaatsen in Margraten en Ysselsteyn waar een afwisselend en uitdagend programma wordt aangeboden.

Het verwerven van kennis door aanwezig te zijn op de plekken die het verhaal vertellen is van groot belang om de eigen ervaringen en al aanwezige of sluimerende kennis op een zinvolle manier te kunnen spiegelen. De benodigde kennis en vaardigheden worden aangeboden, maar een actieve deelname van de leerlingen is daarbij noodzakelijk. We hebben daarom een programma opgezet waarin ook ruimte is voor autonomie en zelfsturend onderzoek. Onze ervaring is dat de context en ervaringen de intrinsieke

motivatie versterken. Daarbij krijgen de leerlingen individueel wat zij nodig hebben zodat eenieder in staat wordt gesteld bij te dragen aan de totaalbeleving van deze dagexcursie.

De leerlingen krijgen op de excursiedag een stevige portie kennis te verwerken. In allerlei werkvormen en activiteiten kan deze kennis worden verwerkt tot inzichten, die zij onderling met elkaar delen. Het geheel van ervaringen geeft aanleiding tot het onderzoeken van gedragsalternatieven en houdingen ten aanzien van de ontvangen informatie. Daarbij staan de uitgangspunten van kritisch denken voorop.

Het programma van de dagexcursie is intensief, mede door de reistijd. Het is een veel langere schooldag dan normaal. We realiseren ons dat we veel aandacht, betrokkenheid en medewerking van leerlingen vragen. Sommige leerlingen zullen hun grenzen moeten verleggen. Uit ervaring weten we dat de intensiteit van de dag bijdraagt aan de totaalervaring.

Inhoudelijke voorbereiding

Afhankelijk van de groep, de aanwezige voorkennis en de beschikbare tijd kan het zinvol zijn om de hoofdlijnen van de Tweede Wereldoorlog te schetsen. Deze komen summier aan de orde in de film die in het bezoekerscentrum van de begraafplaats in Margraten wordt getoond. In deze film wordt verteld hoe de strijd voor de bevrijding is verlopen vanaf D-day, het Ardennenoffensief en het oprukken van de geallieerde legers naar Berlijn. Daarnaast is er aandacht voor de geschiedenis van de begraafplaats en de communicatie van de soldaten met hun familie (met enkele citaten uit de brieven).

Reflectie van de dagexcursie

Mits de tijd het toelaat, bevelen we een korte reflectie aan om alle ervaringen en inzichten nog beter te verankeren. Met de pilotgroep werden de onderzoeksvragen besproken en de werkvorm 'verschillen en overeenkomsten' gemaakt en gedeeld. Dit bleek zeer waardevol, omdat er optimale aandacht aan werd besteed. Leerlingen kregen de gelegenheid om hun reactie te nuanceren en/of toe te lichten. We hebben immers gezien dat het programma tijdens de excursie intensief is en aan het eind van de dag speelt bij veel leerlingen de vermoeidheid een rol.

Evaluatie en toetsing

Het is aan de docent(en) om te beslissen of en hoe de dagexcursie in het lesprogramma wordt geëvalueerd of getoetst. Op de dag zelf worden de evaluatiekaarten verzameld en mogelijk de werkbladen ingenomen. Het is uiteraard mogelijk om het werkblad te betrekken bij het maken van een persoonlijk verslag van de dagexcursie.

De evaluatie kan uitgebreid worden door aan het begin van de dag de leerlingen te vragen vier foto's met onderschrift te maken (twee voor elke begraafplaats) van de momenten die voor de leerlingen het (meest) veelzeggend waren.

Organisatie

- **Vervoerskosten:**
De Provincie Limburg vergoedt de reiskosten van de dagexcursie en zal een touringcarbedrijf opdracht geven de leerlingen met de bus te vervoeren. Het maximum aantal leerlingen per excursie is 35.
- **Excursiekosten:**
De Provincie Limburg draagt zorg voor de kosten van de excursie naar beide begraafplaatsen. Kosten voor de eten en drinken (denk aan een lunchpakket) zijn hierbij niet inbegrepen.
- **Brief ouders (bijlage 6):**
De school is verantwoordelijk voor het informeren van de ouders. In de bijlage 6 is een voorbeeldbrief opgenomen.

- **Eten en drinken:**
De leerlingen nemen zelf eten en drinken mee tijdens de reis en voor de lunch.
- **Schrijfmateriaal:**
De leerlingen nemen zelf een pen mee.
- **Verspreiden van materiaal:**
De docent is verantwoordelijk voor het kopiëren van schriftelijk materiaal die in de bijlage van deze handleiding is opgenomen:
 - Onderzoeksvragen;
 - Evaluatiekaarten van Margraten en Ysselsteyn;
 - Werkvorm overeenkomsten en verschillen.

Tot slot

De dagexcursie is een unieke kans om de oorlogs-begraafplaatsen in de Provincie Limburg te bezoeken. Het gaat over geschiedenis, leven en dood, vrede en vrijheid en leven in een democratie, maar het spiegelt ook de ervaringen van de leerling. De slagingskans wordt versterkt als de docent de leiding pakt in de reis/werkmomenten, hoge verwachtingen heeft van leerlingen en motivatie versterkt door ruimte voor eigen inbreng te bieden.

4. Draaiboek Dagexcursie

In dit onderdeel doorlopen we stap voor stap het programma. De excursie start altijd in Margraten. Als een school uit bijv. Venray aan het project deelneemt, vertrekt de bus om 8.00 uur. De leerlingen uit Venray zijn in de middag wel eerder thuis. Tijdens de busreis heeft de docent de inhoudelijke leiding over de excursie.

N.B. In het voor- en najaar kan het fris zijn tijdens de wandelingen over de begraafplaatsen. Vraag de leerlingen warme kleding (liefst laagjes) mee te nemen.

Deelnemende school/groep: _____

Docent: _____

Opstaplocatie: _____

Vertrek

- Noord-Limburg 8.00 uur
- Midden-Limburg 8.15 uur
- Zuid-Limburg 08.45 uur

(In de bus) Welkom door docent (voorbeeld uitlegtekst bijlage 1)

Leerlingen worden als onderzoekers aangesproken en gaan onderzoeken wat de beide begraafplaatsen in Limburg betekenen, wie er begraven liggen en wat de verschillen en overeenkomsten zijn.

(In de bus) Uitleg onderzoeksvragen (bijlage 2)

De leerlingen krijgen een kaart met onderzoeksvragen. Enkele onderzoeksvragen zijn genoemd en de deelnemers vullen dit aan met hun eigen vragen die tijdens de activiteiten (film, rondleiding Margraten, interactief programma en rondleiding Ysselsteyn) naar boven komen. Onderzoeksvragen worden uitgedeeld.

09.15 uur Aankomst bij The Netherlands American Cemetery Margraten

Amerikaanse Begraafplaats 1, 6269 NA Margraten.

Directeur: Frenk Lahaye

Educatieve medewerkers/gidsen: Joy Voncken en Dédee Bouwens

09.30 uur Film

Start programma in bezoekerscentrum en rondleiding over de begraafplaats. Naast algemene informatie over de bevrijding van West-Europa en Nederland, vertelt de film het verhaal van enkele soldaten die door hun brieven een naam en gezicht krijgen. Na de film is er gelegenheid om te reageren of vragen te stellen.

Rondleiding

De rondleiding begint bij de enorme namenmuur van vermisten. Daarna bezoeken we enkele graven, waar levensverhalen worden verteld en zullen enkele leerlingen worden gevraagd om de brieven van soldaten aan hun familie voor te lezen. Het zijn sleutelmomenten in de rondleiding omdat de stem van de overledenen via de leerlingen te horen is.

Leerlingen mogen reageren en kunnen vragen stellen. Er komen veel onderwerpen aan de orde. Vragen over de symboliek van de kruizen, zand in de letters op de kruizen, soldaten met een Joodse achtergrond, de rol van zwarte soldaten, herdenken, de rol van lokale gemeenschap en dat in Margraten tussen 1944 en 1946 ook Duitse soldaten werden begraven. Verder aandacht voor de betekenis van de medal of honor en vragen over de exacte manier van begraven, de diepte van het graf en het onderhoud.

Veel leerlingen sluiten het bezoek af met gemengde gevoelens. Eerbetoon aan bevrijders, de tragiek van de oorlog en het verdriet van de achterblijvers.

Leerlingen en docent(en) bedanken de gids voor de rondleiding.

11.15 uur

Vertrek naar Duitse Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn

Timmermannsweg 75, 5813 AM Ysselsteyn.

Directeur: Sjoerd Ewals

Gidsen: Meagan van de Mortel en Jan Heemels

(In de bus)

Evaluatie programma Margraten (bijlage 3)

De leerlingen vullen de evaluatiekaart in.

De evaluatiekaarten worden ingenomen. De docent vraagt aan twee leerlingen om de gegevens samen te vatten op één kaart. Dat kan tijdens de reis naar Ysselsteyn of in één van de volgende dagen.

Vervolgens wordt even stilgestaan

Zijn er nog aanvullingen?

Tijdens de reis is er gelegenheid om te lunchen

12.45 uur

Aankomst bij het restaurant van bezoekerscentrum Ysselsteyn

Mogelijkheid voor toiletbezoek in het bezoekerscentrum.

De docent meldt zich bij het kantoor in het bezoekerscentrum, meteen bij binnenkomst aan de rechterkant.

13.15 uur

Start interactief programma in een lokaal van het educatief centrum

Na een korte inleiding over de begraafplaats werken de leerlingen in groepjes. Ze krijgen een doos met allerlei materialen (boekjes, brieven, militaire persoonskaarten, foto's) die samen het levensverhaal van een begraven soldaat vertellen.

Het is de bedoeling dat de leerlingen een poster maken met daarop foto's en teksten over deze persoon. De posters zullen door de leerlingen worden gepresenteerd bij de graven van deze personen. De levensverhalen zijn divers en leerlingen oefenen in het multi-perspectief.

De leerlingen krijgen de vraag om voor de persoon waarvoor zij de poster maken, te bepalen of het iemand was die dader of slachtoffer of misschien wel beide was. Dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Sommige groepjes maken een keuze, maar bij enkele levensverhalen komt nadere informatie, die het beeld soms weer doet kantelen. De conclusie die met elkaar getrokken wordt, is dat het zinvol is om altijd vragen te blijven stellen.

Er is één box per groep van een Amerikaanse soldaat, die begraven is in Margraten. Bijvoorbeeld informatie over Donald Wade (dader en slachtoffer).

Bezoek aan de begraafplaats

In kleine groepjes presenteren de leerlingen hun poster. Ze gaan achter het graf van de persoon staan en vertellen om de beurt delen van het levensverhaal. Foto's en teksten op de poster worden aangewezen. In sommige groepjes zijn de taken onderling verdeeld. De poster van George J. Peters wordt gepresenteerd op de algemene herdenkingsplek.

Er komen tal van onderwerpen aan de orde. Soms kozen soldaten bewust voor de Nazi-ideologie. Daarnaast wordt duidelijk dat de dictatuur mensen (onder dreiging van gevangenisstraf of deportatie) verplichtte deel te nemen aan de Hitlerjugend en het leger. Ook is er aandacht voor de effecten van de jarenlange propaganda die over de Duitse bevolking werd uitgestort in relatie tot de invloed van sociale media en algoritmen in onze huidige tijd.

15.30 uur

Afsluiting in de educatieve ruimte (bijlage 4)

Na de rondleiding en presentaties kan het bezoek worden afgesloten met een drankje in de educatieve ruimte bij het restaurant. De kosten zijn voor de school of voor de leerlingen.

Om de dagexcursie af te ronden, informatie en ervaringen te funderen, krijgen de leerlingen de werkvorm 'verschillen en overeenkomsten' uitgereikt. De leerlingen geven met kleuren of symbolen de verschillen en overeenkomsten aan.

Na het invullen van het werkblad, kan de docent enkele leerlingen vragen om hun overeenkomsten en verschillen te benoemen. Heeft iemand nog meer verschillen of overeenkomsten gezien?

(Het kan zijn dat er onvoldoende tijd is voor deze werkvormen. Dan kan er mogelijk tijd voor worden gemaakt tijdens het eerstvolgende lesmoment).

Leerlingen en docent(en) bedanken de gids voor de rondleiding.

15.45 uur **Vertrek terug naar school**

(In de bus) **Evaluatie programma Ysselsteyn (bijlage 5)**

De docent deelt de evaluatiekaarten uit. Enkele leerlingen kunnen voor in de bus bij de microfoon kort iets over hun evaluatie vertellen.

De evaluatiekaarten worden ingenomen.

Tot slot maakt de docent enkele evaluatieve opmerkingen, nadere afspraken en wellicht is dit ook een moment om complimenten te geven aan de leerlingen.

17.15 uur **Aankomst bij de opstaplocatie**

Leerlingen en docent(en) bedanken de chauffeur voor de busreis.

5. Foto-impresie dagexcursies

The Netherlands American Cemetry Margraten

De Duitse Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn

6. Bijlagen

Bijlage 1 - Voorbeeld welkomsttekst

Voorbeeld welkomsttekst

Dagexcursie oorlogsbegraafplaatsen Margraten en Ysselsteyn

Goedemorgen allemaal,

Vandaag maken we een dagexcursie naar twee begraafplaatsen die allebei in Limburg liggen. We gaan eerst naar Margraten, naar de Amerikaanse oorlogsbegraafplaats en dan naar Ysselsteyn, naar de Duitse oorlogsbegraafplaats.

Jullie zijn vandaag onderzoekers die gaan onderzoeken wat bijzonder is aan deze begraafplaatsen. Wat zijn de verschillen? Wat zijn de overeenkomsten? Wie liggen er begraven? We gaan ook meer ontdekken over het leven van een aantal personen die daar begraven liggen.

Twee begraafplaatsen op één dag... Het is heel wat, maar we maken er ook een leuke en interessante dag van.

Heeft iemand vragen?

provincie
Limburg

Onderzoeksvragen

Dagexcursie oorlogsbegraafplaatsen Margraten en Ysselsteyn

Wat zijn de verschillen tussen de begraafplaatsen?

(Denk aan de geschiedenis, de kleuren, monumenten enz. Noem er minimaal 4.)

Wat is je mening over oorlog en vrede na het bezoek aan de begraafplaatsen?

Wat kan ik uit deze geschiedenis leren?

Familieleden herdenken op de beide begraafplaatsen. Noem een overeenkomst en een verschil in herdenken.

Plek voor eigen vragen:

provincie
Limburg

Evaluatiekaart Margraten

Dagexcursie oorlogsbegraafplaatsen Margraten en Ysselsteyn

**Welk verhaal heeft jou op deze begraafplaats het meest gegrepen?
Leg uit waardoor dat komt.**

Zet een kruisje in het vak van jouw mening.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Geen mening
Ik vond het een leerzame rondleiding.					
Het verhaal van de Amerikaanse soldaten heeft indruk op me gemaakt.					
De film heeft me aan het denken gezet.					
Het was een interessant bezoek.					
Ik ga anderen vertellen wat ik hier ontdek heb.					

Het cijfer dat ik deze excursie geef is:

(omcirkel het getal)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Heb je een tip om het programma te verbeteren? Schrijf het hieronder.

provincie
Limburg

Verschillen en overeenkomsten tussen Ysselsteyn en Margraten

Opdracht:

Geef met verschillende kleuren aan waar deze zaken voorkomen.

- _____ Margraten
- _____ Ysselsteyn
- _____ Op beide begraafplaatsen.

Vergelijk daarna de antwoorden met een ander lid van je groep. Over welke punten zijn jullie het (on)eens?

provincie
Limburg

Op sommige graven is een eremedaille te zien.

Brieven van soldaten worden door jongeren van nu gelezen.

Jaarlijks is er een herdenking.

Op deze begraafplaats kun je soldaten eren.

Er liggen hier ook onschuldige burgers.

De graven zijn geadopteerd door families en scholen.

Een muur met de namen van vermisten.

Er zijn ook burgers begraven.

Er zijn ook kinderen begraven.

Als het graf van de overledene wordt verplaatst, komt er een boom op die plek.

Er zijn ook joodse soldaten begraven.

Hier kun je soldaten niet eren, wel herdenken.

Grijze grafstenen

Soldaten schreven brieven aan familie

Witte grafmonumenten

Joodse graven hebben de vorm van een Davidster.

Sommige soldaten blijven vermist.

Er zijn graven met meer doden.

Sommige soldaten zijn schuldig aan oorlogsmisdaden.

Bij de herdenking liggen bloemen op alle graven.

Er is bij achtergebleven familieleden verdriet.

Er zijn alleen maar kruizen te zien.

Achtergebleven familieleden herdenken hun geliefden.

Er hangt een vlag op de begraafplaats.

Evaluatiekaart Ysselsteyn

Dagexcursie oorlogsbegraafplaatsen Margraten en Ysselsteyn

**Welk verhaal heeft jou op deze begraafplaats het meest geraakt?
Leg uit waardoor dat komt.**

Zet een kruisje in het vak van jouw mening.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Geen mening
Ik vond het een leerzame activiteit.					
Het verhaal van de Duitse soldaten heeft indruk op me gemaakt.					
Deze rondleiding heeft me aan het denken gezet.					
Het was een interessant onderzoek.					
Ik ga anderen vertellen wat ik hier ontdek heb.					

Het cijfer dat ik deze excursie geef is:

(omcirkel het getal)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Heb je een tip om het programma te verbeteren? Schrijf het hieronder.

provincie
Limburg

Brief aan ouders

Dagexcursie oorlogsbegraafplaatsen Margraten en Ysselsteyn

Plaats, datum,

Betreft: dagexcursie Margraten en Ysselsteyn

Geachte ouder(s)/verzorger(s),

Op (**dag, datum**) aanstaande zullen de leerlingen van de klas (**naam/nummer**) deelnemen aan een dagexcursie. De leerlingen gaan onderzoeken wat het verband is tussen de Amerikaanse oorlogsbegraafplaats in Margraten en de Duitse oorlogsbegraafplaats in Ysselsteyn.

Het programma van deze dag is als volgt:

08:.. uur	Verzamelen op (locatie invullen)
08:.. uur	Vertrek touringcar
09:15 uur	Aankomst bij de Amerikaanse begraafplaats Margraten
09:30 uur	Start programma met film en rondleiding
11:15 uur	Vertrek naar Duitse Oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn
	Hapje eten, drinken
12:45 uur	Aankomst Ysselsteyn
13:15 uur	Start programma
15:45 uur	Vertrek
uur	Aankomst (locatie invullen)

Uiteraard verwachten wij een correcte en actieve werkhouding van de leerlingen gedurende dit programma.

Hopende u voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Ondertekening docenten/schoolleiding

provincie
Limburg

Logo school

Colofon

Dit project is een initiatief van het Kabinet van de Commissaris van de Koning van de Provincie Limburg en past in het kader van Hernieuwd Herdenken en Vieren Limburg. Binnen dit project is er een samenwerking met The Netherlands American Cemetery in Margraten en de Duitse oorlogsbegraafplaats in Ysselsteyn. Deze handleiding is geschreven voor docenten en medewerkers van de beide begraafplaatsen.

Projectgroep

Sjoerd Ewals, Meagan van de Mortel, Jan Heemels (Duitse oorlogsbegraafplaats Ysselsteyn)
Frenk Lahaye, Joy Voncken, Dédee Bouwens (The Netherlands American Cemetery Margraten)
Jorine van der Steen, Mark van Blerk (Provincie Limburg)
Eric Molnar (docent geschiedenis Broeklandcollege)
Lars Severens (docent geschiedenis St. Janscollege Hoensbroek)

Projectuitvoering en samenstelling handleiding

Jan Durk Tuinier (sociaal pedagoog Stichting Vredeseducatie/ProPeaceProjects).

Foto's

Eric Molnar en Jan Durk Tuinier

© 2026 Provincie Limburg | 2603 1833

Provincie Limburg
Afdeling Kabinet
Postbus 5700
6202 MA Maastricht

www.limburg.nl/democratie

